

Μάθηση βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος Εφαρμογή στη νοσηλευτική εκπαίδευση

Χαρίκλεια Γ. Σταθοπούλου

Νοσηλεύτρια ΤΕ, MSc, Πανεπιστήμιο Sheffield, Μ. Βρετανία

Τζάνειο Γενικό Νοσοκομείο Πειραιά

ΠΕΡΙΛΗΨΗ Τα παραδοσιακά προγράμματα σπουδών στη Νοσηλευτική έχουν δεχθεί κριτική για το ότι στηρίζονται σε διδακτικές μεθόδους που έχουν σκοπό τη μετάδοση πληροφοριών σε φοιτητές-παθητικούς δέκτες και για το ότι είναι υπερφορτωμένα με θεωρητικό περιεχόμενο, το οποίο οι φοιτητές αδυνατούν να αφομοιώσουν και να εφαρμόσουν στην πράξη. Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση (**problem-based learning, PBL**) έχει προταθεί ως ένας από τους τρόπους για την προαγωγή της συνοχής μεταξύ θεωρίας και πράξης και για την προετοιμασία νοσηλευτών με κριτική σκέψη και κλινική κρίση. Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση είναι μια εκπαιδευτική μέθοδος με επίκεντρο το φοιτητή, στην οποία η επίλυση προβλημάτων από την καθημερινή κλινική πράξη αποτελεί το μέσο με το οποίο αποκτάται νέα γνώση. Τα χαρακτηριστικά της είναι η έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοκατευθύνόμενης μάθησης, η ελευθερία των φοιτητών να καθορίσουν οι ίδιοι τους αντικειμενικούς σκοπούς της μάθησης και, τέλος, η έμφαση στην ομαδική εργασία. Ο ρόλος του

Problem-based learning Application in nursing education

Hariklia G. Stathopoulou

RN, MSc, University of Sheffield, UK

Tzanio General Hospital of Piraeus, Greece

ABSTRACT Traditional nursing curricula have been criticized for relying exclusively on teaching methods that aim at the transmission of knowledge to students-passive recipients and for being overloaded with theoretical content, which students fail to assimilate and apply to practice. Problem-based learning (PBL) has been proposed as a way to promote cohesion between theory and practice in nursing and as a method for the educational preparation of professionals with critical thinking and clinical reasoning skills. Problem-based learning is a student centered teaching method in which new knowledge is acquired through solving problems that originate from every day practice. The main characteristics of PBL are emphasis on the development of self-directed learning skills, freedom of the students to formulate learning objectives and focus on group work. The role of the teacher in PBL includes offering feedback, making insightful comments, suggesting possible sources of information, intervening to correct group dynamics. The outcomes of PBL include contributing to bridging the theory-practice

εκπαιδευτικού είναι να παρέχει ανατροφοδότηση για την πορεία της μάθησης, να προτείνει πηγές πληροφόρησης και να διατυπώνει διορατικά σχόλια. Τα αποτελέσματα της βασισμένης σε προβλήματα μάθησης περιλαμβάνουν τη γεφύρωση του χάσματος θεωρίας-πράξης στη Νοσηλευτική, την καλλιέργεια δεξιοτήτων αυτοκατευθυνόμενης μάθησης, την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και την ανάπτυξη διαπροσωπικών δεξιοτήτων μέσα από την ομαδική εργασία.

Λέξεις-κλειδιά:

- Νοσηλευτική εκπαίδευση • Μέθοδοι διδασκαλίας
- Μάθηση βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος
- Χάσμα θεωρίας-πράξης

Υπεύθυνος αλληλογραφίας

Χαρίκλεια Σταθοπούλου
Μακεδονίας 105, 185 45 Πειραιάς, Αθήνα
Τηλ. 210-45 92 735, 210-46 10 050
E-mail: Haraspaph@yahoo.gr

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα παραδοσιακά προγράμματα σπουδών στη Νοσηλευτική συνίστανται σε διδακτικές ενότητες που απαιτούν τη διδασκαλία και μελέτη θεμάτων από διάφορα γνωστικά πεδία, τα οποία κρίνονται απαραίτητα για την επαγγελματική προετοιμασία των νοσηλευτών.¹

Μέσα από τη λειτουργία των παραδοσιακών προγραμμάτων νοσηλευτικών σπουδών και την εφαρμογή κλασικών μεθόδων διδασκαλίας αναδείχθηκε το πρόβλημα του χάσματος θεωρίας-πράξης, δηλαδή της διάστασης μεταξύ του τι ορίζει η θεωρία και του τι διαδραματίζεται στη νοσηλευτική πρακτική.²

Ταυτόχρονα, οι αλλαγές στα συστήματα παροχής φροντίδας υγείας, που έχουν συμβεί σε παγκόσμιο επίπεδο, απαιτούν τη θεμελίωση νοσηλευτικών πρακτικών βασισμένων σε τεκμήρια και την τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων των ασθενών με ερευνητικά δεδομένα.³

Διεθνείς οργανισμοί έχουν προτείνει βασικές δεξιότητες, τις οποίες πρέπει να διαθέτουν όλοι οι επαγγελματίες υγείας. Οι δεξιότητες αυτές περιλαμβάνουν:⁴

- Την τήρηση κοινών αξιών για το σεβασμό των διαφορών, προτιμήσεων και αναγκών των ασθενών
- Την ικανότητα συνεργασίας, επικοινωνίας και παροχής ολοκληρωμένης και συντονισμένης φροντίδας
- Τη γνώση και τη θέληση εφαρμογής πρακτικών βασισμένων σε τεκμήρια (evidence based practice)

gap, development of self-directed learning skills, development of critical thinking and development of interpersonal skills through group work.

Key words:

- Nursing education
- Teaching methods • Problem-based learning
- Theory-practice gap

Corresponding author

Hariklia Stathopoulou
105 Makedonias street, GR-185 45 Piraeus, Greece
Tel. +30 210-45 92 735, +30 210-46 10 050
E-mail: Haraspaph@yahoo.gr

- Την ικανότητα εφαρμογής μεθόδων διασφάλισης ποιότητας.

Όλα αυτά τα δεδομένα έχουν δημιουργήσει διάλογο στη νοσηλευτική κοινότητα σχετικά με τον τρόπο που θα μπορέσει η Νοσηλευτική να ανταποκριθεί σε αυτές τις νέες και σύνθετες απαιτήσεις. Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση έχει προταθεί ως ένας από τους πλέον ελπιδοφόρους τρόπους προετοιμασίας νοσηλευτών με κριτική σκέψη και κλινική κρίση.

Η παρούσα εργασία εξετάζει την έννοια και τα χαρακτηριστικά της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης, παρουσιάζει τον τρόπο εφαρμογής της και τα αναμενόμενα αποτελέσματα, εξετάζει το ρόλο του εκπαιδευτικού σε αυτή, συζητά τα πιθανά μειονεκτήματά της και, τέλος, συνοψίζει τα εμπόδια στην εφαρμογή της.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση (problem based learning, PBL) είναι μια «εκπαιδευτική μέθοδος και φιλοσοφία»,⁵ όπου «Η μάθηση προέρχεται από τη διαδικασία της προσπάθειας κατανόησης ή επίλυσης ενός προβλήματος».⁶

Στη βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση, αντί να διδάσκονται ξεχωριστά τα γνωστικά πεδία που απαρτίζουν το πρόγραμμα σπουδών, οι γνώσεις από διαφορετικά πεδία συντίθενται μέσω της διαδικασίας διερεύνησης ή επίλυσης ενός προβλήματος που προέρχεται από την καθημερινή πράξη, υπό την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού.⁷

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Τα παραδοσιακά προγράμματα σπουδών έχουν κατακριθεί ότι προάγουν την επιφανειακή μάθηση, καθώς παρέχουν στους φοιτητές μεγάλο όγκο θεωρητικής γνώσης, την οποία οι φοιτητές αδυνατούν να αφομοιώσουν, να τη συνδέσουν με την κλινική πράξη και να την εφαρμόσουν.⁸

Η δυσaréσκεια της ακαδημαϊκής κοινότητας από τα υπερφορτωμένα με περιεχόμενο παραδοσιακά προγράμματα σπουδών και από εκπαιδευτικές μεθόδους που στηρίζονται στη μετάδοση γνώσεων στους φοιτητές-παθητικούς δέκτες είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης.⁵

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση αναπτύχθηκε στο Πανεπιστήμιο McMaster του Καναδά από το νευρολόγο Howard Barrows στα τέλη της δεκαετίας του '60 και εφαρμόστηκε αρχικά στην εκπαίδευση των φοιτητών Ιατρικής.^{9,10} Από τότε γνώρισε διεθνή εξάπλωση και πλέον έχει καθιερωθεί ως βασική μέθοδος διδασκαλίας σε σχολές Νοσηλευτικής, Μαιευτικής και λοιπών επαγγελματιών υγείας σε όλο τον κόσμο.

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση έχει τα εξής χαρακτηριστικά, τα οποία περιγράφηκαν από τον Barrows το 1996:¹¹

- Η μάθηση έχει ως επίκεντρο το φοιτητή
- Η μάθηση γίνεται σε μικρές ομάδες φοιτητών, υπό την επίβλεψη του εκπαιδευτικού
- Το έργο του εκπαιδευτικού είναι να διευκολύνει ή να καθοδηγεί τη μάθηση
- Η παρουσίαση των προβλημάτων από την κλινική πράξη προηγείται της διδασκαλίας ή μελέτης σχετι-

κά με τα επιμέρους θέματα στα οποία αναφέρεται το πρόβλημα

- Τα προβλήματα αποτελούν το μέσο με το οποίο αποκτάται η γνώση και αναπτύσσονται οι δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων
- Η γνώση αποκτάται μέσω αυτοκατευθυνόμενης μελέτης.

Επομένως, η διαφορά της μεθόδου αυτής από τις παραδοσιακές εκπαιδευτικές μεθόδους συνίσταται στα εξής:

- Δίδεται έμφαση στην ανάπτυξη ικανοτήτων αυτοκατευθυνόμενης μάθησης¹²
- Υπάρχει ελευθερία των φοιτητών να καθορίσουν οι ίδιοι τους αντικειμενικούς σκοπούς της μάθησης¹³
- Δίδεται έμφαση στην ομαδική εργασία.¹²

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η διαδικασία της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης ξεκινά με την παρουσίαση στους φοιτητές ενός πραγματικού προβλήματος, το οποίο προέρχεται από την καθημερινή νοσηλευτική πράξη και «πυροδοτεί» τη μάθηση (trigger) (1η φάση). Το πρόβλημα μπορεί να παρουσιαστεί με μορφή βιντεοταινίας, ηχογραφημένου υλικού, εργαστηριακών δεδομένων, άρθρων από επιστημονικά περιοδικά ή κλινικού σεναρίου τυπωμένου σε χαρτί και πλαισιωμένου από φωτογραφίες.¹⁴

Στη συνέχεια, οι φοιτητές προσδιορίζουν τι γνωρίζουν ήδη σχετικά με την κατάσταση που περιγράφεται και τι χρειάζεται να μάθουν ώστε να κατανοήσουν αυτό που συμβαίνει. Τέλος, καταλήγουν στη διατύπωση των αντικειμενικών σκοπών της μάθησης και συμφωνούν στο πλάνο που θα ακολουθηθεί για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί.¹⁵

Τα άτομα που εμπλέκονται στη διαδικασία περιλαμβάνουν τους φοιτητές, τον εκπαιδευτικό, καθώς επίσης και ειδικούς από τον κλινικό χώρο, που μπορούν να αποτελέσουν πόρους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι φοιτητές επιλέγουν ένα μέλος της ομάδας, το οποίο θα προεδρεύει της ομάδας, και έναν άλλο φοιτητή, ο οποίος θα τηρεί τα πρακτικά και θα καταγράφει, π.χ., τους σκοπούς της μάθησης.¹⁴ Το ιδανικό μέγεθος της ομάδας των φοιτητών είναι 6–9 άτομα, ώστε να εξασφαλίζεται η ενεργός συμμετοχή όλων των ατόμων στη διαδικασία.³

Στη 2η φάση της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης, οι φοιτητές επιδίδονται σε αυτοκατευθυνόμενη μελέτη με την αξιοποίηση διαφόρων πηγών, όπως βιβλίων, περιοδικών και ειδικών από τον κλινικό χώρο. Οι φοιτητές ενθαρρύνονται να αναζητήσουν και να χρησιμοποιήσουν ερευνητικά δεδομένα σχετικά με το θέμα το οποίο διερευνούν.²

Στην 3η φάση, οι φοιτητές επιστρέφουν στη συζήτηση του προβλήματος, εφαρμόζοντας τη γνώση που αποκόμισαν κατά την ατομική μελέτη.¹⁵

Στην τελική φάση, οι φοιτητές συνοψίζουν τι έμαθαν μέσω της διαδικασίας αυτής και συζητούν το πώς θα εφαρμόσουν στο μέλλον τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απέκτησαν.²

Τα βήματα στα οποία συνίσταται η διαδικασία της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης έχουν συνοψιστεί από τον Schmidt ως εξής:¹⁶

1. Διασαφήνιση των όρων και των εννοιών που δεν έχουν γίνει κατανοητά
2. Ορισμός του προβλήματος
3. Ανάλυση του προβλήματος, που καταλήγει στη διατύπωση ιδεών και υποθέσεων
4. Συγκέντρωση όλων των εξηγήσεων που αφορούν στο 3ο βήμα
5. Διατύπωση των αντικειμενικών σκοπών της μάθησης
6. Συλλογή επιρόσθετων πληροφοριών
7. Σύνθεση και έλεγχος της νέας γνώσης που αποκτήθηκε.

Ο σχεδιασμός του προβλήματος που «πυροδοτεί» τη μάθηση (trigger) κατέχει κεντρική θέση στη διαδικασία της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης. Τα προβλήματα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν χρειάζεται να επιλεγούν με προσοχή και να παρουσιαστούν στους φοιτητές με την κατάλληλη σειρά, ώστε να μπορούν να διερευνηθούν αξιοποιώντας την υπάρχουσα γνωστική βάση των φοιτητών. Τα προβλήματα θα πρέπει να απορρέουν από τους αντικειμενικούς σκοπούς κάθε θεματικής ενότητας και να είναι σε συμφωνία με τη φιλοσοφία του προγράμματος σπουδών.

Τα χαρακτηριστικά τα οποία θα πρέπει να έχουν τα προβλήματα που θα χρησιμοποιηθούν στη μάθηση τη βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος περιλαμβάνουν τα εξής:

- Θα πρέπει να στηρίζονται σε πραγματικά δεδομένα, ώστε να αντανακλούν με ακρίβεια τις καταστάσεις που θα αντιμετωπίσουν οι φοιτητές στον κλινικό χώ-

ρο.¹⁷ Εξειδικευμένοι νοσηλευτές μπορούν να ασκούν συμβουλευτικό ρόλο κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού των προβλημάτων

- Θα πρέπει να αφορούν καταστάσεις αρκετά συχνές στην καθημερινή νοσηλευτική πράξη¹⁷
- Απαιτείται να έχουν τον κατάλληλο βαθμό πολυπλοκότητας, ώστε να κινητοποιούν τους φοιτητές και να προκαλούν ενδιαφέρον για μάθηση και ταυτόχρονα να μην είναι υπερβολικά σύνθετα ώστε να τους αποθαρρύνουν¹²
- Τα προβλήματα θα πρέπει να περιλαμβάνουν στοιχεία από τις βασικές και τις ανθρωπιστικές επιστήμες, τη Νοσηλευτική, τα ηθικά διλήμματα, καθώς επίσης και κάθε έννοια η οποία κατέχει κεντρική θέση στη Νοσηλευτική επιστήμη¹⁷
- Δεν θα πρέπει να περιορίζονται σε αναφορά ή απαρίθμηση θεωρητικών γνώσεων.

Προβλήματα τα οποία αφορούν ζητήματα στα οποία γίνονται συχνά λάθη στην κλινική πράξη προσφέρονται για συζήτηση με εφαρμογή μάθησης βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος.¹²

Σε κάθε περίπτωση, τα προβλήματα που επιλέγονται θα πρέπει να είναι κατάλληλα για το στάδιο των σπουδών στο οποίο βρίσκονται οι φοιτητές και για το επίπεδο γνώσεών τους.¹⁴

Σε ό,τι αφορά στην αξιολόγηση των φοιτητών στο πλαίσιο εκπαιδευτικών προγραμμάτων όπου εφαρμόζεται μάθηση βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος, είναι σημαντικό να γίνεται με τρόπους οι οποίοι ελέγχουν την ικανότητα εφαρμογής της γνώσης στην πράξη.⁹ Η αξιολόγηση των φοιτητών μπορεί να περιλαμβάνει ενδιάμεσες αξιολογήσεις με σκοπό την παροχή ανατροφοδότησης και τελικές αξιολογήσεις, στις οποίες θα αποδίδεται βαθμός.³ Οι μέθοδοι αξιολόγησης, εκτός από τις παραδοσιακές, μπορεί να περιλαμβάνουν και σύγχρονες, π.χ. φοιτητικά ημερολόγια μάθησης ή αυτοαξιολογήσεις.³

Θεωρείται αμφίβολο αν οι ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών είναι κατάλληλες για την αξιολόγηση της μάθησης της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος.⁹

ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗ

Στη μάθηση τη βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος, το κύριο έργο του εκπαιδευτικού δεν είναι η «διδασκαλία» με την έννοια της μετάδοσης γνώσεων,

αλλά η διευκόλυνση της μάθησης, η ενίσχυση και η καθοδήγηση των φοιτητών.¹²

Ο εκπαιδευτικός δεν θεωρείται αυθεντία, αλλά θα πρέπει να αναγνωρίζει ότι είναι και ο ίδιος υποκείμενος σε επιστημονικά και προσωπικά σφάλματα.¹⁸

Η σχέση του με τους φοιτητές είναι συνεργατική, σχέση μεταξύ συναδέλφων, στην οποία ο εκπαιδευτικός εμπιστεύεται τους φοιτητές στην εκπλήρωση των στόχων του εκπαιδευτικού προγράμματος.¹⁹

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού συνοψίζεται στα εξής:

- Είναι διαθέσιμος για παροχή συμβουλευτικής³
- Προτείνει πιθανές πηγές πληροφόρησης¹² και αξιολογεί την καταλληλότητά τους
- Αποφασίζει πότε θα παρέμβει στη διαδικασία του μαθήματος και με ποιο τρόπο (π.χ. παρεμβαίνει όταν η συζήτηση εκτραπεί εκτός θέματος, επεμβαίνει στη δυναμική της ομάδας, παρέχει πληροφορίες, υποβάλλει ερωτήσεις για έλεγχο της κατανόησης) και μειώνει το βαθμό παρέμβασης στη διαδικασία καθώς η εμπειρία των φοιτητών σε αυτή την εκπαιδευτική μέθοδο αυξάνεται¹³
- Δεν κυριαρχεί στη συζήτηση τροφοδοτώντας τη με πληροφορίες και απαντήσεις οι οποίες μετατρέπουν το μάθημα σε διάλεξη¹⁸
- Υποβάλλει ερωτήσεις με σκοπό να θέσει υπό κρίση τις υποθέσεις που έχουν σχηματίσει οι φοιτητές¹⁸ και διατυπώνει διορατικά σχόλια
- Παρέχει εποικοδομητική ανατροφοδότηση³
- Λειτουργεί ως πρότυπο ρόλου²⁰
- Χρησιμοποιεί κατάλληλα τη μη λεκτική επικοινωνία και παρατηρεί τη μη λεκτική επικοινωνία των φοιτητών²⁰
- Βοηθά τους φοιτητές να αξιολογήσουν τη μάθησή τους και επιδεικνύει ο ίδιος ικανότητες αυτο-αξιολόγησης³
- Συνθέτει και συνοψίζει τη γνώση που αποκτήθηκε από την εξέταση του προβλήματος και ολοκληρώνει κάθε μάθημα ενθαρρύνοντας τον αναστοχασμό¹⁸
- Ενθαρρύνει την εφαρμογή της αποκτηθείσας γνώσης.³

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τη διεθνή εκπαι-

δευτική κοινότητα λόγω των θετικών αποτελεσμάτων που προσδοκούνται από την εφαρμογή της. Τα αποτελέσματα αυτά περιλαμβάνουν τα εξής:

- Καλλιέργεια μεταβιβάσιμων δεξιοτήτων. Πρόκειται για δεξιότητες που μπορούν να εφαρμοστούν και σε χώρους διαφορετικούς από αυτούς στους οποίους αποκτήθηκαν και περιλαμβάνουν δεξιότητες επικοινωνίας, ικανότητα συνεργασίας στο πλαίσιο μιας ομάδας, κριτική σκέψη, αυτοαξιολόγηση.¹⁹
 - Γεφύρωση του χάσματος μεταξύ θεωρίας και πράξης στη Νοσηλευτική. Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση φέρνει τους φοιτητές αντιμέτωπους με ρεαλιστικά προβλήματα που προέρχονται από την καθημερινή κλινική πράξη και έτσι η μάθηση γίνεται πιο δυναμική και ενδιαφέρουσα για τους φοιτητές αλλά και για τους εκπαιδευτικούς.²¹ Επίσης, αφού γίνεται σύνθεση γνώσεων από διάφορα γνωστικά πεδία, οι φοιτητές μπορούν να επιτύχουν πληρέστερη κατανόηση της θεωρίας και να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρά η νοσηλευτική γνώση με τη γνώση που προέρχεται από άλλες επιστήμες, με τελικό σκοπό την επίτευξη συνοχής μεταξύ θεωρίας και πράξης.²
 - Συμβολή στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης, καθώς μέσα από τη διαδικασία της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης οι φοιτητές συζητούν διάφορες εναλλακτικές λύσεις, επιχειρηματολογούν, αναπτύσσουν ανοχή στις διαφορούμενες έννοιες, αξιολογούν τη γνώση από διάφορες πηγές και αναπτύσσουν ικανότητα αναλυτικής σκέψης και εφαρμογής της γνώσης.²
 - Καλλιέργεια δεξιοτήτων αυτο-κατευθυνόμενης μάθησης, οι οποίες είναι απαραίτητες για κάθε επαγγελματία ο οποίος συμμετέχει σε δραστηριότητες διά βίου εκπαίδευσης.⁹
- Η Baker παραθέτει μερικά από τα θετικά αποτελέσματα της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης για τους φοιτητές, τα οποία υποστηρίζονται από ερευνητικά δεδομένα. Τα πλεονεκτήματα αυτά είναι τα εξής:³
- Ενίσχυση της κλινικής σκέψης
 - Δόμηση της γνώσης μέσα στο κλινικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται
 - Κινητοποίηση για μάθηση
 - Ενθάρρυνση για ομαδική εργασία
 - Ενθάρρυνση για ανάπτυξη συμπεριφορών διά βίου μάθησης.

ΠΙΘΑΝΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΜΑΘΗΣΗΣ – ΚΡΙΤΙΚΗ

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση γνώρισε ευρεία διάδοση και εφαρμόστηκε με ενθουσιασμό σε διεθνές επίπεδο. Παρόλα αυτά, κατά την εφαρμογή της διαπιστώθηκαν και κάποια μειονεκτήματα, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- Είναι πολύ κοπιώδης και χρονοβόρα διαδικασία, τόσο για τον εκπαιδευτικό που θα την εφαρμόσει όσο και για τους εκπαιδευόμενους, και απαιτεί έντονη σωματική και διανοητική προσπάθεια²²
- Για να αποδώσει τα μέγιστα οφέλη, απαιτείται ο εκπαιδευτικός που θα την εφαρμόσει να έχει αναπτυγμένες ικανότητες επικοινωνίας, αξιολόγησης και ανάλυσης²²
- Απαιτεί πρόσβαση σε ποιοτικές πηγές έντυπης και ηλεκτρονικής βιβλιογραφίας, κάτι το οποίο μπορεί να μην είναι διαθέσιμο σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα¹²
- Υπάρχουν πρακτικά προβλήματα κατά την εφαρμογή της, π.χ. στα περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν προβλεφθεί αίθουσες διδασκαλίας που δεν διευκολύνουν την εργασία σε μικρές ομάδες. Επίσης, η εργασία σε μικρές ομάδες απαιτεί κατάλληλο αριθμό εκπαιδευτικού προσωπικού και έτσι δεν μπορεί να εφαρμοστεί επιτυχώς όταν υπάρχει μεγάλος αριθμός φοιτητών⁹
- Καθώς στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εργασία σε μικρές ομάδες, η διαδικασία της βασισμένης στη διερεύνηση του προβλήματος μάθησης μπορεί να καταστεί δυσλειτουργική σε περιπτώσεις όπου θα προκύψουν τριβές και προβλήματα επικοινωνίας μέσα στην ομάδα ή σχηματισμός κλειστών υποομάδων²²
- Είναι δυνατόν ορισμένοι εκπαιδευόμενοι ή και εκπαιδευτές να μη συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία μάθησης και να παραμένουν αδρανείς παρατηρητές²²
- Ενδεχομένως, η μέθοδος αυτή να μην είναι κατάλληλη για τη διδασκαλία όλων των θεμάτων.¹²

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση έχει δεχθεί και επικρίσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν τα εξής:⁷

- Ενώ υποτίθεται πως ενισχύει την αυτονομία των φοιτητών, τα προβλήματα που πυροδοτούν τη διαδικασία της μάθησης είναι προεπιλεγμένα από τους εκπαιδευτές και οι εκπαιδευόμενοι δεν έχουν έλεγχο στη διαδικασία επιλογής

- Μέσω της έμφασης που δίνουν τα προβλήματα στο ιατρικό μοντέλο παροχής φροντίδας, συντελούν στη διαίωνιση της κυριαρχίας του ιατρικού μοντέλου και στη διατήρηση μιας επαγγελματικής elite
- Αποτελεί απλά μια έννοια «της μόδας», όπως ήταν στο παρελθόν έννοιες όπως η νοσηλευτική διεργασία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εκπαίδευση παρέχει τα πνευματικά θεμέλια για την κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας την οποία υπηρετεί.

Οι εκπαιδευτικοί που προετοιμάζουν τους αυριανούς πρωτοπόρους και ηγέτες της Νοσηλευτικής χρειάζεται να καταστήσουν τους φοιτητές ικανούς να παράγουν νέα γνώση και καινούργιες ιδέες, ενώ ταυτόχρονα να αντιμετωπίζουν με κριτικό πνεύμα όλες τις εξελίξεις στο χώρο της υγείας.²³ Τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να σχεδιάζονται και να αναμορφώνονται κατάλληλα, ώστε να καλλιεργούν στους φοιτητές την πνευματική περιέργεια και το ερευνητικό πνεύμα και να συντελούν στην εξέλιξη της σκέψης τους, μέσα και έξω από την αίθουσα διδασκαλίας.²³

Η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση αποτελεί μια ελπιδοφόρα εκπαιδευτική φιλοσοφία, που φιλοδοξεί να προάγει τη συνοχή θεωρίας και πράξης, να καλλιεργήσει την κριτική σκέψη και να ενθαρρύνει την υπευθυνότητα των φοιτητών για τη μάθησή τους.

Η εφαρμογή της προϋποθέτει κατάλληλη εκπαιδευτική προετοιμασία των εκπαιδευτών, καθώς απαιτεί δεξιότητες που δεν χρησιμοποιούνται ευρέως στις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας. Κυρίως απαιτείται αλλαγή της εκπαιδευτικής κουλτούρας, ώστε να εστιάσει στο φοιτητή και τις μαθησιακές του ανάγκες και να μην περιορίζεται στη μετάδοση γνώσεων στο πλαίσιο ενός προγράμματος σπουδών υπερφορτωμένου σε περιεχόμενο και απομονωμένου από τις ανάγκες του σύγχρονου περιβάλλοντος άσκησης της Νοσηλευτικής.

Όπως επισημαίνουν οι Biley & Smith:¹ «αφού είναι αδύνατον να εξοπλιστούν οι φοιτητές με όλες τις γνώσεις τις οποίες θα χρειαστεί να χρησιμοποιήσουν, η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση φαίνεται ως μια εξαιρετική εκπαιδευτική στρατηγική, η οποία δεν υπαγορεύει τι χρειάζεται να μάθουν οι φοιτητές αλλά υποδεικνύει το πως θα μάθουν, για το σήμερα και για το αύριο».

Παρά τη μεγάλη εξάπλωση που έχει γνωρίσει η βασισμένη στη διερεύνηση του προβλήματος μάθηση σε διεθνές επίπεδο, απαιτείται κριτικός διάλογος και πληρέστερη τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων της με ερευνητικά δεδομένα.

Η μελλοντική εφαρμογή της και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της θα καθορίσουν εάν θα επιτύχει να καθιερωθεί ως νέος εκπαιδευτικός θεσμός ή θα αποτελέσει απλά ένα ακόμα θεωρητικό κατασκεύασμα, που τώρα βρίσκεται στην επικαιρότητα αλλά θα αντικατασταθεί σύντομα από νεότερες έννοιες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Biley F, Smith K. Exploring the potential of problem-based learning in nurse education. *Nurse Education Today* 1998, 18:353–361
2. Williams B. Creating cohesion between the discipline and practice of nursing using problem-based learning. *Int J Nurs Educ Scholarship* 2004, 1:1–15
3. Baker C. Problem-based learning for nursing: integrating lessons from other disciplines with nursing experiences. *J Profess Nurs* 2000, 16:258–266
4. Ehnfors M, Grobe S. Nursing curriculum and continuous education: future directions. *Int J Med Inform* 2004, 73:591–598
5. Biley F, Smith K. The buck stops here: accepting responsibility for learning and actions after graduation from a problem-based learning nursing education curriculum. *J Adv Nurs* 1998, 27:1021–1029
6. Barrows H, Tamblyn R. *Problem-based learning: an approach to medical education*. New York, Springer, 1980
7. Milligan F. Beyond the rhetoric of problem-based learning: emancipatory limits and links with andragogy. *Nurse Educ Today* 1999, 19:548–555
8. Clancy A. The design, development and implementation of a PBL curriculum in nurse education. Proceedings of the 2005 International Conference on problem-based learning, University of Tampere, Finland, 2005
9. Frost M. An analysis of the scope and value of problem-based learning in the education of health care professionals. *J Adv Nurs* 1996, 24:1047–1053
10. Alexander J, McDaniel G, Baldwin M, Money B. Promoting, applying and evaluating problem-based learning in the undergraduate nursing curriculum. *Nurs Educ Perspect* 2002, 23:248–253
11. Barrows H. Problem-based learning in medicine and beyond: a brief overview. In: Wilkinson L, Gijsselaers W (eds) *New directions for teaching and learning*. San Francisco, Josey Bass Publ, 1996
12. Kilroy D. Problem based learning. *Emerg Med J* 2004, 21:411–413
13. Haith-Cooper M. An exploration of tutor's experiences of facilitating problem-based learning. Part 2. Implications for the facilitation of problem-based learning. *Nurse Educ Today* 2003, 23:65–75
14. Wood D. Problem based learning. *Br Med J* 2003, 326:328–330
15. Williams B. Developing critical reflection for professional practice through problem-based learning. *J Adv Nurs* 2001, 34:27–34
16. Schmidt H. Problem-based learning: rationale and description. *Med Educ* 1983, 17:11–16
17. Roberts D, Ousey K. Problem-based learning: developing the triggers. Experiences from a first wave site. *Nurse Educ Pract* 2004, 4:154–158
18. Maudsley G. Roles and responsibilities of the problem-based learning tutor in the undergraduate medical curriculum. *Br Med J* 1999, 318:657–661
19. Johnston A, Tinning R. Meeting the challenge of problem-based learning: developing the facilitators. *Nurse Educ Today* 2001, 21:161–169
20. Haith-Cooper M. Problem-based learning within health professional education. What is the role of the lecturer? A review of the literature. *Nurse Educ Today* 2000, 20:267–272
21. Bechtel G, Davidhizar R, Bradshaw M. Problem-based learning in a competency-based world. *Nurse Educ Today* 1999, 19:182–187
22. Wray J. A view from the field—some of the realities of “doing problem-based learning”. *Nurse Educ Pract* 2004, 4: 151–153
23. Myrick F. Educating nurses for the knowledge economy. *Int J Nurs Educ Scholarship* 2005, 2:1–7

Υποβλήθηκε: 18/1/2006

Εγκρίθηκε: 23/10/2006